

წმინდა ქეთევან დედოფალი და სულის სხეულზე გამარჯვების თეოლოგიური კონცეპტი

ნარი ჩხაპარიძე

თეოლოგიის დოქტორი,
დამოუკიდებელი მკვლევარი, საქართველოს
ბიზანტინოლოგთა ეროვნული კომიტეტი
ელ. ფოსტა: chkhaberidzenari@gmail.com
ORCID: 0009-0001-7011-4818

აბსტრაქტი: საკონფერენციო მოხსენება ეძღვნება XVIII-XIX სს მძიმე პოლიტიკურ-რელიგიურ ვითარებას ირანის, ოსმალეთისა და რუსეთის ურთიერთდაპირისპირების მსხვერპლად აღმოჩენილ საქართველოში, როცა ქვეყანა საარსებო ძალებს ძლივს ინარჩუნებდა. ათი წელი ჰყავდა მიძევალ ქეთევან დედოფალი შაჰ-აბასს. როდესაც დედის გასათავისუფლებლად თეიმურაზ მეფემ რუსეთისათვის დახმარების თხოვნა გადაწყვიტა, პასუხად შაჰ-აბასმა უნდილაძეს ქეთევან დედოფლის გამაჰმადიანება უბრძანა. საზარელი ბრძანებით შეძრწუნებული უნდილაძე, დედოფალს ემუდარებოდა დათანხმებოდა და, მხოლოდ გარეგნულად მიეღო მუსულმანობა, ხოლო გულში ისევ ქრისტიანი დარჩენილიყო, მაგრამ დედოფალის პასუხი მტკიცედ მოტივირებული იყო: – ქართველები გულს კი ვერ დაინახავენ, არამედ მუსულმანობის პირით აღიარებას დაიჯერებენ და, რადგანაც დედოფალი სარკეა მთელი ერისა, ჩვენი ერიც გამუსულმანდებაო.

ამდენად, წმინდა ქეთევანს ნირიც არ შეუცვლია. წამების წინ, მხოლოდ ლოცვის უფლება ითხოვა. „უდრეკ იყო დედოფალი“ – ასე წერდნენ შემდეგში მასზე ირანის კარზე მყოფი ფრანგი კათოლიკე მისიონერები. ხალხზე განმაცვიფრებელი შთაბეჭდილება მოახდინა წმინდანის სულის სიმტკიცემ. არნახული სისასტიკით წამებები დედოფლის სხეული იმთავითვე უძვირფასეს განძს წარმოადგენდა თვითმხილველთათვის. ფრანგმა მისიონერებმა მოიძიეს მტრისგან სპეციალურად გადამალული წმინდა ნეშტი. ძვირფასი ნელსაცხებით გაჟღენთილ ტილოში შეახვიეს და ისე წააბრძანეს საფრანგეთში, საიდანაც ნაწილი თეიმურაზ მეფეს გამოუგზავნეს, თუმცა, ალავერდის ტაძარში დაკრძალული სინამდინე 1723 წელს დაიკარგა. კურნების მადლით განთქმული დედოფლის წმინდა ნაწილები გატანილ იქნა ინდოეთში (გოას ტაძარში), რომში (წმ. პეტრეს ტაძარში), ბელგიაში (ნამიურის ტაძარში).

ქეთევან წამებულის გმირულ თავდადებას შედეგად საქართველოს გამოფხიზლება და თავისუფლების სულის არნახული აღზევება მოჰყვა. ამის დასტური მარტყოფისა და მარაბდის ბრძოლებია, სადაც სეფიანთა ირანის ჯარს, ფაქტობრივად ბრძოლისუნარიანობა დააკარგვინა წმინდანის შთაგონებით აღძრულმა ქართველთა გმირულმა მამაცობამ. დედოფლის მონამეობამ იხსნა საქართველო და ჩაშალა შაჰ-აბასის გეგმა „გურჯისტანის“ სრულიად გამაჰმადიანებისა, რათა ის ონტოლოგიური საფუძველი გამოეცალა, ქრისტიანობის სახით რომ ჰქონდა ქვეყანას.

საკონფერენციო მოხსენებაში ვმსჯელობთ, თუ როგორი თეოლოგიური ფაქტორები უძღოდა წმინდანის გონს, ენითუთქმელი ტკივილები რომ დაეთმინა, რათა სულის სხეულზე საბოლოო გამარჯვება მომხდარიყო.

საკვანძო სიტყვები: წმინდა ქეთევანი; ქრისტიანობა; საქართველო.

* * *

საკონფერენციო მოხსენება ეძღვნება მსოფლიოში ცნობილ მონამეობრივ ფაქტს, რომელმაც XVIII-XIX სს საქართველოს მძიმე პოლიტიკურ-რელიგიურ ვითარებაში არსებული ისტორიული სინამდვილე ქვეყნის სასიკეთოდ შეცვალა. კვლევის მიზანია, მიმოიხილოს და შეისწავლოს თუ რა ისტორიული და სოციალური გარემო პირობები უძღოდა წინ წმინდა ქეთევან დედოფლის თავგანწირვას; თუ რას გვაჩვენებს აღნიშნულ პროცესში ქრისტიანული ანთროპოლოგია; თუ როგორ ყა-

ლიბდება კეთილ-გონიერ მორწმუნე ადამიანში სულის სხეულზე გამარჯვების თეოლოგიური კონცეპტი. ეს ყველაფერი კი ქმნის ისეთ ზოგადსაკაცობრიო ერთობას გადარჩენისთვის ბრძოლაში, ერთის თავდადებას რომ ათასების ხსნა შეუძლია და ამ დიდი სიკეთის ირგვლივ გასაერთიანებლად აღძრავს განსხვავებული კონფესიის ერებსაც კი.

ამ პერიოდის ირანის, ოსმალეთისა და რუსეთის ურთიერთდაპირისპირების მსხვერპლად აღმოჩენილი ჩვენი ქვეყანა საარსებო ძალებს ძლივს ინარჩუნებდა. ძლიერი სახელმწიფოები, საქართველოს დაცვის სანაცვლოდ, ერის იდენტობის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებლის – სარწმუნოების შეცვლას ითხოვდნენ ქართველებისგან, რაც ქვეყანას გადაგვარებით ემუქრებოდა. მაჰმადიანურ ოსმალეთსა და ირანს უცნაურობად მიაჩნდათ ქართველების გამაჰმადიანება და ამავდროულად საქართველოს ტერიტორიების პროვინციებად შემოერთება; კათოლიკური რომი, მართალია მეგობრულ ურთიერთობებს გვთავაზობდა, მაგრამ ვატიკანს ამ ურთიერთობის პირობად მიაჩნდა ქართველების რომის ეკლესიაში გაერთიანება; მართლმადიდებლურ რუსეთს კი გუბერნიის უფლებით უნდოდა თავის შემადგენლობაში საქართველოს მიერთება (ცინცაბაძე, 2010: 39-40).

ერთმანეთის სისხლისღვრითა და სამეფო ძალაუფლების მოსაპოვებლად ძმისა და მამის მკვლელობამდე მისული გაურჯულოებული ქართველებით, ქვეყანა დაღუპვის პირას იყო მისული. ამგვარი მძიმე საშინაო და საგარეო პოლიტიკური მდგომარეობის ქვეყანაში, დედოფალი – წმინდა ქეთევანი ახერხებს იყოს ბრძენი მონარქი და არსებულ პირობებში ყველაზე გონივრული გადანყვეტილებების მიმღები მმართველი თავის სამეფოსი. ამის შესახებ ქართველ მემკვიდრეთა გარდა, საუბრობენ უცხოელი მკვლევრებიც.

ათი წელი ჰყავდა მძევლად ქეთევან დედოფალი შაჰ-აბასს. ეს დრო დედოფალმა, განსაკუთრებული ასკეტური ცხოვრებით – მარხვით, ლოცვით, ქვაზე წოლით ისე გაატარა, რომ ფაქტობრივად, დედოფლის სხეული განლევამდე იყო მისული. მიუხედავად ამისა, იგი მაინც მხნედ უვლიდა, ზრუნავდა და ზედ დაჰყოფინებდა მის გამგებლობაში მყოფ ოციოდე ქართველს. წმინდა ქეთევან დედოფლის მსახურთა შორის იყო მისი მოძღვარი მოსე და მღვდელი ვასილი, რომლებიც თითქმის ყოველდღიურად აღასრულებდნენ წირვებს, თითქოს ამზადებდნენ დედოფალს მონამეობისთვის და თვითონაც ყოველდღიურად ელოდნენ ქრისტესთვის სიკვდილს. ისინი საქმით ასრულებდნენ პავლე მოციქულის შეგონებას – „ნუ მისცემთ თქვენს ასოებს ცოდვას უსამართლობის საჭურვლად, არამედ, როგორც მკვდრეთით აღმდგარმა, უძღვენი თავი ღმერთს, ხოლო თქვენი ასოები საჭურვლად – ღმერთის სიმაღლეს“ (რომაელთა ნ:13). ასეთ შემოქმედებით პროცესში ადამიანი უარყოფს საკუთარ თავს და ჰქმნის ახალ ადამიანს, მთლიანად ღმერთზე მინდობით, რასაც ასკეტური ღვაწლით შეუძლია რომ მიაღწიოს...

სწორედ ასეა იყო წარმოუდგენელი წამების დათმენის წინაპირობა წმინდა ქეთევანისა და მისი მოძღვრის – მამა მოსეს ცხოვრებაშიც. პიეტრო დელა ვალე აღწერს უცხოებაში თუ როგორ განამტკიცებდა წმინდა დედოფალს, თავისი მოძღვრის ღრმა სულიერება და მხურვალე სარწმუნოება, რაც შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ ირანის სამეფო კარზე და თავიდან მოსაცილებლად რა აღარ დასწამეს კეთილმსახურ მღვდელს. ბოლოს კი შესთავაზეს – ქრისტე დათმე და სიცოცხლესთან ერთად პატივსა და ქონებასაც მიიღებო. როცა პასუხი სასურველი ვერ მიიღეს, სპარსელების გაავებულმა ბრბომ და მრისხანე ხანმა ქვებითა და დაშნებით ნაკუნ-ნაკუნ დაგლეჯილი ძირს დასცეს ქრისტეს შეუდრეკელი მხედარი... ეს ამბავი წმინდა დედოფლის წამებამდე ხუთი წლით ადრე მოხდა და ამან არათუ დააძაბუნა, წარმოუდგენლად განაძლიერა კახთა დედოფლის სარწმუნოება.

უნდა აღინიშნოს, რომ აბრაამისტული რელიგიის მიმდევარი შაჰ-აბასის ზღვარგადასული სი-სასტიკის მთავარი მიზეზი, სინამდვილეში, თეიმურაზისადმი მისი სიძულვილი უფრო იყო, და არა ქრისტიანული სარწმუნოებისადმი წინააღმდეგობა. მითუმეტეს, როცა მაჰმადიანთათვის ქრისტიანები მიჩნეული არიან, როგორც ღვთისგან ნაწყალობევი, მაგრამ დამახინჯებული „წერილის ადამიანებად“, რის გამოც ისინი უფრო მაღლა დგანან, ვიდრე წარმართები. ქეთევან დედოფლის მიმართ შაჰ-აბასის არაადამიანური სისასტიკე, იმ შურისძიებისა და სიძულვილის გამოვლინება იყო ბევრი რამის გამო რომ ამოძრავებდა თეიმურაზ მეფისგან გამომდინარე,

ჩვენი საკვლევი საკითხის ანალიზისთვის მნიშვნელოვანია იმ სიძულვილის შედეგი, რითაც შეპყრობილმა სამყაროს ერთ-ერთმა უძლეველმა მბრძანებელმა თავის უძლეველობის დასტურის ნა-

ცვლად – მარცხი განიცადა უმწეო დედოფალთან, რომელიც ოჯახისა და სამშობლოს სიყვარულით სავსე, ქრისტეს მინდობით იმარჯვებს შაჰის წინააღმდეგ. მან თავის წმინდა ცხოვრებით მოიპოვა ისეთი სიყვარული, რამაც სხეულით უმწეო დედოფალს, უძლიერეს, მაგრამ მძულვარე შაჰ-აბასზე გაამარჯვებინა.

საკითხის კვლევისას ვცდილობთ ასევე გავერკვეთ, თუ როგორი თეოლოგიური ფაქტორები უძლოდა წმინდანის ფსიქოლოგიასა და მთლიანად გონს, ენითუთქმელი ტკივილები რომ დაეთმინა, რათა სულის სხეულზე საბოლოო გამარჯვება მომხდარიყო. მეოცე საუკუნის ფროიდისტული ფსიქონალიზის რეფორმატორი მიმდევრი, ფრანგი ფსიქონალიტიკოსის – ჟაკ ლაკანის აზრით, ხსნა თავგანწირვას, როგორც ერთგვარ სახადს, ისე არ მოითხოვს, თუმცა ხსნის ნაწილია წარმოცალიერება, როგორც ეგოსგან დაცლა. (ვაიტსი, ტისდეილი, 2021).

ამგვარი ანალიზი უკავშირდება კენოზისს, Etym. ბერძ. kénosis (ნაწარმოებია სიტყვიდან kenōm „დაცლა“) „დაცარიელება“ It. Kénosi/kenotico ბიბლიურ-თეოლოგიურ ტერმინოლოგიაში აღნიშნავს განკაცებით ქრისტეს მიერ ღმერთთან თავის თანასწორობაზე უარის თქმას მამისადმი მორჩილების ნიშნად, რათა მსახურის, ადამიანის სახით წარმდგარიყო ადამიანთა წინაშე, თვით სიკვდილის მიღებამდე (ფილ. 2:6). კენოზისი სიყვარულის ღმრთაებრივ სახეს წარმოადგენს (ქრისტიანული ლექსიკონი). წმინდა ქეთევან დედოფლის კენოტიკური მიმართება ცხადია, როცა იგი ყოველგვარი ამქვეყნიური კეთილდღეობებისგან წარმოცალიერებული, თითქოს ქრისტეს მსგავსად მორჩილად წარსდგება ღვთის წინაშე და მთელ თავის არსებას უძღვნის მას. მაშინ, როცა შეეძლო ამქვეყნიური სიამტკბილობით ცხოვრებაზე დათანხმებოდა შაჰ-აბასს, როგორც განსაკუთრებული სილამაზით გამორჩეული დედოფალი, მისმა ღვთისწიერებამ სძლია, ვინაიდან, შაჰ-აბასისგან განსხვავებით, ისეთი სულისმიერი გონიერებითაც იყო გამორჩეული, ღვთის გზაზე გამარჯვებისთვის რომ არის აუცილებელი.

საქართველოში მცხოვრები მისიონერი იტალიელი მხატვარი დონ კრისტოფორო დე კასტელის აღწერით, იგი: „ძალიან მჭევრმეტყველი იყო და არაჩვეულებრივი ნიჭის პატრონი, მისი გარეგნობა თვით ანგელოზს შეშურდებოდა. ამასთანავე იგი სულიერად წმინდანივით ბრწყინავდა“. წმინდა ქეთევანის პიროვნების გასაოცარი ღვთისწიერებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით ბევრს წერდნენ მასზე ირანის კარზე მყოფი ფრანგი კათოლიკე მისიონერები. შირაზში ტყვედ ყოფნისას ქეთევან დედოფალს ურთიერთობა ჰქონდა ევროპელ მისიონერებთან. ხალხზე განმაცვიფრებელი შთაბეჭდილება მოახდინა წმინდანის სულის სიმტკიცემ. წმინდა დედოფლის წამება აღწერილი აქვს გრეგორიო ორსინის, პიეტრო დელა ვალეს, რომლის 1624 წელს დაწერილი თხზულების საფუძველზე, გერმანელმა დრამატურგმა ანდრეას გრიფიუსმა, 1646-47 წწ. შექმნა ტრაგედია „საქართველოს დედოფალი კატარინა“ (კეკელიძე, 1958: 496).

აღსანიშნავია ასევე, ქეთევან დედოფლისადმი მიძღვნილი ორი აგიოგრაფიული ხასიათის თხზულება: გრიგოლ დოდორქელის „წამებაი ყოვლადდიდებულისა მოწამისა დედოფლისა ქეთევანისაი, რომელი იწამა სპარსთა მეფისა შაჰაბაზ უსჯულოისა მიერ ქალაქსა შირაზისასა“ და ანტონ I კათალიკოსის „შესხმა და მითხრობა ღუანლთა და ვნებათა წმიდისა დიდისა მოწამისა დედოფლისა ქეთევანისათა“. წამებული დედოფალი წარმოგვიდგება არა მხოლოდ როგორც მართლმადიდებლური სარწმუნოების ერთგულებისათვის წამებული ქრისტიანი, არამედ როგორც სამშობლოსათვის თავგანწირული პატრიოტი, მისი თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლი პიროვნება, რომელმაც უყოყმანოდ მიიტანა თავისი სიცოცხლე სამშობლოს სამსხვერპლოზე (ნაჭყებია, 2024: 212).

სამშობლოსათვის თავდადება წმინდა დედოფლის უპირველესი საზრუნავი იყო ქრისტეს სიყვარულთან კავშირში. მისი გამაჰმადიანების საზარელი ბრძანებით შეძრწუნებული უნდილაძე, ემუდარებოდა დათანხმებოდა და მხოლოდ გარეგნულად მიეღო მუსულმანობა, ხოლო გულში ისევ ქრისტიანი დარჩენილიყო, მაგრამ დედოფალის პასუხი მტკიცედ მოტივირებული იყო: – გულს კი ვერ დაინახავენ, არამედ მუსულმანობის, პირით აღიარებას დაიჯერებენ და, რადგანაც დედოფალი სარკეა მთელი ერისა, ჩვენი ერიც გამუსულმანდებაო. ამდენად, წმინდა ქეთევანს ნირიც არ შეუცვლია. წამების წინ, მხოლოდ ლოცვის უფლება ითხოვა. ბერი დუშ ანჟუში, აღწერს დედოფლის საზარელ წამებას, შთამბეჭდავი სათაურით – „ქეთევან დედოფლის სახელოვანი წამება და მშვენი-

ერი სიკვდილი». მისი ნაამბობის მიხედვით, ბოლო უშედეგო მოლაპარაკების შემდეგ, როცა დედოფალმა თავად უთხრა შაჰის მოგზავნილებს, დროს ნულარ კარგავთო, ჯალათები შემოსულან და თან მოგიზგიზე ნალვერდლით სავსე ორი მაყალი და ორი საზარელი მარნუხი შემოუტანიათ. როცა ღვთისმოსავი დედოფლისთვის ხელები ზურგს უკან უნდა შეეკრათ, მან შიშის ნაცვლად, ყველას განსაცვიფრებლად მხოლოდ ის ითხოვა – ხელებს უკან ნუ შემიკრავთ, წინ შემიკარით, როგორც ქრისტიანებს უკრავენ, რათა შემეძლოს ხელები მაღლა აღვაპყრო ჩვენი ღმერთისა და უფლისკენო... ჯალათები გახურებული მარნუხებითა და ნალვერდლით აწამებდნენ, ძირსდაცემულ ძალაგამოცლილ დედოფალს, მაგრამ მაინც ვერ წაართვეს სიცოცხლე. ბოლოს დამარცხების შიშით გამხეცებული ეცნენ და ხელებით დაახრჩვეს (გულბენკიანი, 1967: 39-40).

ორსავ თეძოზე მარნუხები ეკიდა ახლა,
მძიმე შანთები ძუძუებში ჩასჭიდეს მაღლა.
სისხლი სდიოდა ცეცხლს აქრობდა – ცეცხლსა და რკინას;
ხომ იყო მისი მაცხოვარი ასე ჯვარცმული,
ხელფეხშეკრული და შიშველი, განა ჩაცმული!
ჯაჭვით შებოჭეს და აწამეს ჯვარზე გაკრული,
ასე განშორდა ამ გლოვის ველს ქრისტეც ჩაგრული“
(გრიფიუსი, 1975: 194).

წმინდა დედოფლის ამგვარი სასწაულებრივი ძლიერება და გამძლეობა, სხვა პიროვნულ თვისებებთან ერთად მისი ასკეტური ცხოვრების დამსახურება იყო. ასკეტური ცხოვრების უმთავრესი თანმდევი პროცესია ლოცვა. ლოცვის სიტყვებს აქვს ზემოქმედების ისეთი ძალა, რომელიც მათ აღსრულებას ვალად გაკისრებს. ცნობილი ავტორი, მარკ პატერსონი, წერს: „ლოცვა წინასწარმეტყველებაა. ის თქვენი სულიერი მომავლის საუკეთესო წინასწარმეტყველია. ის, თუ ვინ გახდებით, განისაზღვრება იმით, თუ როგორ ლოცულობთ. საბოლოოდ, თქვენი ლოცვების ტექსტები თქვენი ცხოვრების სცენარად იქცევა“. სხვა სიტყვებით, ის არის თქვენი მომავალი მე. თქვენი ცხოვრებისეული გარემოებანი და თქვენი ხასიათი განისაზღვრება იმით, თუ რის შესახებ ესაუბრებით ღმერთს (ვაიტსი, ტისდეილი, 2021).

ბიბლიის თანახმად, ლოცვის ძალა, მარტივად რომ ვთქვათ, ღმერთის ძალაა, ვინც ისმენს და პასუხს სცემს ლოცვებს. წმინდანთა ცხოვრებაში მოთხრობილია ლოცვის მაგალითები, როცა საკუთარი მატერიალური სხეული, ლოცვისას ღმერთთან კავშირით, თითქოს უწონობის მდგომარეობამდე ისე მიუყვანიათ, თვით გრავიტაციული მუდმივას სასწაულებრივად გარღვევით, მიწიდან ამაღლებულან. როგორც ქეთევან წამებულის მრავალი მხილველნი გვიამბობენ, დედოფალი გამუდმებით ლოცვაში იყო. მისმა ასკეტურმა ცხოვრებამ განაპირობა ღმერთთან მისი პიროვნების ეგზისტენციალური კავშირი სრულად ყოფილიყო მისგან განჭვრეტილი და განცდილი.

შესაბამისად, მას უკვე შეეძლო წინასწარმეტყველებაც და იმ ტკბობამდე მისული სიამოვნების განცდა, რაც ღმერთთან ჭეშმარიტ ურთიერთობას შეუძლია მოჰგვაროს ადამიანს. დედოფალი იმდენად ამაღლებული იყო ყოველგვარ მატერიალურ წარმავალ ყოფიერებაზე, თვით საკუთარ სხეულზეც კი, რომ მისი ლოცვის ძალა ცას სწვდებოდა. მისი მატერიალურ სხეულზე სულიერი ამაღლება საყოველთაოდ თვალსაჩინო იყო, როცა წამებისას სხეულს უშანთავდნენ და ნაფლეთებად აქცევდნენ, იმდენად შეუდრეკელი იყო, თითქოს სხეული, როგორც ნახმარი ტანსაცმელი შემოიცილაო. ამგვარად აღესრულა დედოფალი „ვინაცა წარმავალისა დედოფლობისა წილ სუფევად ზეცისა დაიმკვიდრა“ (ტროპარი).

რას შეიძლებოდა მსგავსი ძლიერება გამოეწვია წმინდა ქეთევანში, თუ არა მისი პიროვნების ქრისტესმიერ განღმრთობას, რაც ჯვარცმისა და აღდგომის მაგალითით ცხოვრების საზრისს შთაგონებს და ხსნის გზას უსახავს ადამიანებს. ქეთევან დედოფლის სამაგალითო გმირობაც შთაგონების წყარო გახდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მწერლებისა და ხელოვნებისთვის. თავად თეიმურაზ I-მა დაწერა პოემა „წამება ქეთევან დედოფლისა“, სადაც იგი წარმოაჩენს ქეთევან დედოფლის ასკეტურ ღვაწლს, ქრისტიანულ სათნოებებსა და პოლიტიკურ მნიშვნელობას ქართველი

ერის ცხოვრებაში. თხზულებაში, გარდა ისტორიული სინამდვილისა, გადმოცემულია მარტვილი დედოფლისა და თავად ავტორის, თეიმურაზ მეფის სულიერი განცდები. აღსანიშნავია, რომ ნაწარმოების თეოლოგიური საზრისი, წმინდა სახარებისმიერ მოტივებზე აქვს მეფე თეიმურაზს გადმოცემული. კერძოდ, იგი სახარებისეულად ხაზს უსვამს ქრისტეს ჯვარცმის მსგავს მოწამოებას, როცა საყვედურობს თავის თავს, რომ დედოფლის წამებისას თვითონაც იქ არ იყო და მის მარჯვნივ არ ეცვა ჯვარს:

„მე ავაზაკი შემცოდე ახლოს არ ვიყავ, ვინანი,
მარჯვენით ჯვარსა არ ვეცვი,
ამად ვარ ცრემლთა მდინანი“.
(თეიმურაზი, 1934)

თეიმურაზი წამების ფაქტს დეტალურად აღწერს იმ მიმე მდგომარეობის პარალელურად, რომლის დათმენაც უხდებოდა მრავალი წლის მანძილზე მის დედას. ქრისტეს ჭეშმარიტების მოსაპოვებლად ცხოვრების მოწამეობრივი დასასრული, ეს არის სულის უკვდავებისა და მომავალი მკვდრეთით აღდგომის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი დადასტურება და ჯვარცმული ქრისტეს მიბაძვით, მისი მკვდრეთით აღდგომასთან თანაზიარება. მოწამეობა მიიღწევა, როგორც ასკეტური ცხოვრების ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი მწვერვალი, რომელიც თავის თავში ერთობლივად მოიცავს ყოველგვარ ქრისტიანულ სათნოებებს, რასაც კი წმინდა წერილში ვეცნობით. მოწამე ადამიანი აღწევს იმ მდგომარეობას, როგორსაც პავლე მოციქული გადმოგვცემს: „მე უკვე აღარ ვცოცხლობ, არამედ ქრისტე ცოცხლობს ჩემში“ (გალატელთა 2:20).

განღმრთობილი მოწამეები იღებენ ქრისტეს ძალასა და სიცოცხლეს, მისით ხდებიან „მაღლის-მიერი ღმერთები“ და თვითონვე არიან ქრისტეები ქრისტეში. წმინდანობა არსობრივად ანხორციელებს ადამის მოდგმის შესაქმნის საწყისში, ღვთის მსგავსობრიობაში დაბრუნებას. ყოველმა წმინდანმა რწმენითა და სიყვარულით განახორციელა თავის თავში ღმერთის მსგავსება. ქრისტე მოუწოდებს „ვისაც ვუყვარვარ, ის ჩემს სიტყვას დაიცავს და მამაჩემიც შეიყვარებს მას, ჩვენც მივალთ და მასთან დავიდებთ სავანეს“ (იოანე 14: 23). მოწამეობა იმ სრულყოფილი სიყვარულის განხორციელებაა, რომელიც შიშს განაგდებს იესო ქრისტეთი და მასთან ერთად შეუძლია მოკვდეს, რადგან იცის, რომ შემდეგ აღდგება ქრისტესთან ერთად მარადისობაში. სწორედ ასეთი ქრისტესმიერი სიყვარული იყო ის უდიდესი ძალა, რამაც წმინდა ქეთევანს, ქვეყნის ამოხრებელ, მძვინვარე სიძულვილით სავსე შაჰ-აბასზე გაამარჯვებინა.

არნახული სისასტიკით ნაწამები დედოფლის სხეული იმდენად სასწაულმოქმედი კურნების ძალით აღივსო, რომ იმთავითვე უძვირფასეს განძს წარმოადგენდა წამების თვითმხილველთათვის. ფრანგმა მისიონერებმა მოიძიეს მტრისგან სპეციალურად გადამალული წმინდა ნეშტი. ძვირფასი ნელსაცხებლით გაჟღენთილ ტილოში შეახვიეს და ისე წააბრძანეს საფრანგეთში, საიდანაც ნაწილი თეიმურაზ მეფეს გამოუგზავნეს, თუმცა, ალავერდის ტაძარში დაკრძალული სინძინდე 1723 წელს დაიკარგა. კურნების მაღლით განთქმული დედოფლის წმინდა ნაწილები გატანილ იქნა ინდოეთში (გოას ტაძარში), რომში (წმ. პეტრეს ტაძარში), ბელგიაში (ნამიურის ტაძარში). ქეთევან წამებულის გმირულ თავდადებას შედეგად საქართველოს გამოფხიზლება და თავისუფლების სულის არნახული აღზევება მოჰყვა. ამის დასტური მარტყოფისა და მარაბდის ბრძოლებია, სადაც სეფიანთა ირანის ჯარს, ფაქტობრივად ბრძოლისუნარიანობა დააკარგვინა წმინდანის შთაგონებით აღძრულმა ქართველთა გმირულმა მამაცობამ.

დედოფლის მოწამეობამ იხსნა საქართველო და ჩაშალა შაჰ-აბასის გეგმა „გურჯისტანის“ სრულიად გამაჰმადიანებით, იმ ონტოლოგიური საფუძვლის გამოცლას რომ გვიქადდა ქრისტიანობის სახით რომ ჰქონდა ქვეყანას. აღსანიშნავია, რომ დედოფალი მართლმადიდებლებმაც და კათოლიკეებმაც ერთნაირი პატივით აღიარეს, მიუხედავად იმისა, რომ ქეთევანს არასდროს უღიარებია კათოლიკური სარწმუნოება, რასაც მკაფიოდ და გარკვევით მიუთითებდა თვით ამბროზიო დუშან-ჟუში 1640 წელს რომში გაგზავნილ ერთ-ერთ წერილში: „სავარაუდოა, რომ დედოფალი ზეცაშია და ღვთის დიდებით ხარობს. მიუხედავად იმისა, რომ ბერძნულ წეს-ჩვეულებებს მისდევდა, იგი დიდი

სიყვარულით ეკიდებოდა წმინდა კათოლიკურ ეკლესიასა და ყველა ლათინელს“. უმნიშვნელოვანესია ქეთევან დედოფლის პიროვნული ის მიღწევებიც, რაც თვით მაღალიერარქებმა დღემდე ვერ შეძლეს თავისი მოღვაწეობით. კერძოდ, მიუხედავად კათოლიკე პაპებისა და მართლმადიდებელი პატრიარქების მხრიდან განხეთქილების განკურნების მცდელობისა, ბოლო ნახევარი საუკუნის განმავლობაში შერიგებისკენ მიმავალი მხოლოდ მცირე პროგრესი მიიღწევა. წმინდა ქეთევან დედოფლის თავდადება კი შეძლო ქრისტიანული სამყაროს ამ ორი დიდი კონფესიისგან პატივი ერთნაირად დაემსახურებინა.

ამგვარად, შეგვიძლია დავასკვნათ, წმინდა ქეთევანის მიერ უმაღლესი ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებითა სრულყოფილად ათვისებამ, და ამ საწუთისოფლო ცხოვრებაში მათმა სწორად განსაზღვრამ მიიყვანა ქეთევან დედოფალი მარადიული ცხოვრების გემოსხმევამდე, რაც გახდა საფუძველი ქრისტესთან ისეთი თავგანწირული ერთგულებით მეგობრობისა, საკუთარ თავთან ერთად ათასების ხსნა რომ შეძლო და ნეტარი მარადისობისკენ ქრისტესმიერ გაკვალულ გზას მთელი თავისი არსებით ეზიარა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბიბლია. /Bible./ (n.d.). ახალი აღთქმა (გიორგი მთანმინდელისეული რედაქტ.; ბაჩანა ბრეგვაძის თარგმანი). Retrieved March 15, 2025, from <http://www.orthodoxy.ge/tserili/gadasatserili/sarchevi.htm>
2. გრიფიუსი, ა. /Gripius, A./ (1975). ქეთევან ქართველი ანუ გაუტეხელი სიმტკიცე: ტრაგედია ხუთ მოქმედებად. თბილისი: საბჭოთა საქართველო.
3. გულბენკიანი, რ. /Gulbenkiani, R./ (1987). ნამდვილი ცნობები საქართველოს დედოფლის ქეთევანის მოწამებრივი სიკვდილის შესახებ. თბილისი: მეცნიერება.
4. ვაიტსი, კ., ტისდეილი, ტ. /Waites, K., & Tisdail, T./ (2021). მართლმადიდებლობა და ფსიქოანალიზი. The Orthodox Christian Studies Center. Retrieved April 15, 2025, from <https://publicorthodoxy.org/ka/2021/11/24/10174/>
5. კეკელიძე, კ. /Kekelidze, K./ (1958). ქართული ლიტერატურის ისტორია: ძველი ქართული ლიტერატურა (ტ.–II, გვ. 496). თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
6. მაკარიოპოლელი, ნ. /Makariopoleli, N./ (2007). ღვთისმეტყველება და ღვთისშემეცნება. არჩევანი, 2, თბილისი: რელიგიური სკიტხების შემსწავლელი ცენტრი.
7. ნაჭყებია, მ. /Nachkhebia, M./ (2024). ქეთევან წამებული XVII–XVIII სს ქართულ და ევროპულ მწერლობაში და ისტორიულ წყაროებში. თბილისი: შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი.
8. თეიმურაზ I. /Teimuraz I./ (1994). თეიმურაზ პირველი: წამება ქეთევან დედოფლისა. თბილისი: კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.
9. ცინცაბაძე, მ. /Cincabadze, M./ (2010). ქართველთა დიდმოწამე წმინდა ქეთევან დედოფალი. თბილისი: ალილო.